

TOVE JANSSON JA IHMEELLINEN MUUMI

Tove Marika Jansson (9. elokuuta 1914 Helsinki – 27. kesäkuuta 2001 Helsinki) oli suomalainen kirjailija, taidemaalari, filosofian tohtori, pilapiirtäjä ja sarjakuvataiteilija, joka tunnetaan parhaiten Muumi-hahmojen luoja. Suomenruotsalaiseen taiteilijaperheeseen syntynyt Jansson oli jo lapsuudestaan asti tuottelias, ensin etenkin kuvataiteilijana ja myöhemmin kirjailijana ja kuvittajana. Menestykseen Jansson nousi 1950-luvulla, kun ensimmäiset muumikirjat ilmestyivät. Muumitarinoita kertyi proosana yhdeksän ja kuvakirjoja neljä, sanomalehtien sarjakuvina kaikkiaan tuhatviisisataa sarjaa. Boheimien, suvaitsevaisten ja humorististen muumien kautta Jansson on luontevasti käsitellyt myös vaikeita aiheita, kuten yksinäisyyttä, riittämättömyyttä, alkoholia ja kuolemaa. Muumikirjojen filosofia on antanut paljon myös aikuisille lukijoille ja Jansson olikin koko tuotannossaan taitava lasten ja aikuisten roolien kuvaaja.

Jansson on nykyisinkin Suomen rakastetuimpia ja tunnetuimpia kirjailijoita. Hänen teoksiaan, etenkin muumi-kirjoja, on käännetty yli 30 kielelle. Lisäksi muumeista on tehty useita teatteri-, ooppera-, filmi- sekä tv- ja radiosovituksia. Vuonna 2004 hän sijoittui sijalle 19 Yleisradion järjestämässä Suuret Suomalaiset äänestyksessä.

(http://fi.wikipedia.org/wiki/Tove_Jansson.)

Tove Janssonin elämänvaiheet

Tove Jansson syntyi 1914 Helsingissä taiteilijaperheeseen. Hänen isänsä oli kuvanveistäjä Viktor Jansson (Faffan) (1886–1958) ja äitinsä graafikko Signe Hammarsten-Jansson (Ham) (1882–1970). Myös hänen molemmista veljistään tuli taiteilijoita: Per Olov Janssonista valokuvaaja, Lars Janssonista kirjailija ja sarjakuvapiirtäjä. Kun Tove lopetti muumisarjakuvien piirtämisen Lars jatkoi hänen työtään vielä vuosia.

Vanhemmat tapasivat toisensa Pariisissa maalaustaiteen ja kuvanveiston koulussa. Signe Hammarsten oli tukholmalainen papintytär, joka oli haaveillut kuvanveistäjän urasta mutta päätyi piirustuksenopettajaksi. Viktorin isä oli ”lyhyttavarakaupan” omistaja ja kuoli, kun Viktor oli vasta kuusivuotias. Äiti jäi pitämään kauppaa.

(Westin 2008, 32, 36.)

Janssonit asuivat Toven lapsuuden ja nuoruuden ajan Helsingin Kattajanokalla Luotsikatu 4:ssä. Janssonien hallussa oli ylimmän kerroksen ateljeehuoneisto, jonka edellinen asukas oli ollut taidemaalari Hugo Simberg. Tove vietti suuria osia lapsuudestaan myös Ruotsissa äidinpuoleisten sukulaistensa luona. Suomen itsenäistymisen jälkeisten levottomuuksien aikana Signe ja Tove asuivat pidemmän aikaa Ruotsissa, kun Viktor Jansson taisteli Suomen sisällissodassa valkoisten puolella. Hammarsten-suvun yhteinen kesänviettopaikka oli Ängsmarnin huvila Blidön saarella Tukholman saaristossa; myös Tove vietti lapsuutensa kesät Ängsmarnissa, ja vanha puuhuvila sekä sitä ympäröinyt vihreä laakso toimivat myöhemmin esikuvina Muumitalolle ja Muumilaaksolle.

Omaelämäkerrassaan *Kuvanveistäjän tytär (1968)* Tove Jansson kuvaili lapsuuttaan impulsiivisen kuvanveistäjä-isän ja käytännönläheisen piirtäjä-äidin tyttärenä. Viktor Jansson oli boheemi taiteilijaluonne, jonka ateljeessa järjestetyt juhlat saattoivat jatkua päiväkausia.

Toven isä soitti balalaikkaa. Tove nukkui isänsä kuvanveistoateljeen parvella ja sai seurata läheltä tämän taiteilijajuhlia. Koska Viktorin kuvanveistäjäntulot olivat epäsäännölliset, perheen päivittäisestä toimeentulosta huolehti Signe Hammarsten-Jansson. Hän työskenteli päivisin Suomen Pankin setelipainon graafikkona ja teki huomattavan uran etenkin suomalaisten postimerkkien suunnittelijana. Iltaisin Signe hankki lisäänsioita piirtämällä kirjankansia ja kuvittamalla suomenruotsalaisia lehtiä.

Taiteilijakodin ilmapiirin ja etenkin äitinsä esimerkin innostamana Jansson aloitti jo varhain uransa kuvittajana. Hän julkaisi ensimmäiset piirroksensa 14-vuotiaana *Allas Krönika* -lehdessä nimimerkillä ”Toto”. Piirrossarjan nimi oli *Hej hurra för Mannerheim!* (”Hei hurraa Mannerheimille”) ja se kuvasi sisällissodan 10-vuotisjuhlaparaatia. 15-vuotiaana Jansson ryhtyi avustamaan vakituisesti suomenruotsalaista pilalehti *Garmia* jonka toimituskuntaan hänen äitinsä kuului. Vuonna 1933 Jansson asetti ensimmäistä kertaa töitään näytteille ja samana vuonna julkaistiin myös hänen ensimmäinen kuvakirjansa *Sara och Pelle och Neckens bläckfiskar* (suom. *Pipu ja Kalle ja Ahdin mustekalat*) salanimellä ”Vera Haij”; hän oli

kirjoittanut ja kuvittanut kirjan jo viisi vuotta aiemmin, 14-vuotiaana.

(http://fi.wikipedia.org/wiki/Tove_Jansson.)

Muumien synty

Muumipeikon hahmo syntyi Tove Janssonin mielikuvituksessa jo 1930-luvulla. Ensimmäinen piirros muumista syntyi Janssonien **kesäpaikan ulkokuusin seinälle**. 1930-luvun alkupuolella hänen **akvarelleissaan esiintyy mustia muumin kaltaisia olentoja**, ja pian Jansson alkoi käyttää hahmoa **Garmin pilapiirroksissaan**, joissa se toimi **tekijän tunnusmerkkinä** yhdessä signeerauksen kanssa. Varhaisessa vaiheessa hahmon nimi oli **Snork** (niisku), mutta myöhemmin se sai nimen **Mumin tai Mumintroll** (muumi/muumipeikko). Tämä nimi oli peräisin Tukholman taidekoulun ajoilta ja oli **Toven enon Einar Hammarstenin keksimä**; tämä oli kertonut ruokaa näpistelevälle sisarentyttäreilleen kauhutarinoita **ruokakomerossa asuvasta ”muumipeikosta”**.

Ensimmäisen muumikirjansa *Småtrollen och den stora översvämningen* (suom. Muumit ja suuri tuhotulva) Jansson kirjoitti talvisodan aikana, vuosina 1939–1940. Hän puhtaaksikirjoitti ja kuvitti kirjan jatkosodan jälkeen ja se ilmestyi syksyllä 1945 Söderström & Co:n kustantamana. Viisikymmentä vuotta myöhemmin Jansson teki kirjan uuteen painokseen esipuheen, jossa hän selosti motiivejaan ryhtyä kirjailijaksi:

Sotatalvena 1939 työni oli seisahtunut; tuntui aivan hyödyttömältä koettaa piirtää kuvia. Kai voi ymmärtää, että äkkiä innostuin kirjoittamaan jotain, mikä alkoi sanoilla ”Olipa kerran”. Satuhan jatkosta piti tulla, ei mahtanut mitään, mutta puolustelin itseäni sillä, etten ottanut mukaan prinsejä, prinsessoja enkä pieniä lapsia, vaan valitsin sen sijaan pilapiirrosteni äkäisen tunnus-hahmon ja nimesin sen Muumipeikoksi.

Ensimmäistä muumikirjaa hädin tuskin huomattiin maailmansodan jälkeisillä kirjamarkkinoilla, ja siitä ilmestyi vain yksi – joskin positiivinen – arvostelu. Jansson oli kuitenkin innoissaan uudesta aluevaltauksesta ja ryhtyi heti kirjoittamaan uutta muumikirjaa. *Kometjakten* (suom. Muumipeikko ja pyrstötähti) ilmestyi syksyllä 1946. Jansson teki kirjan pohjalta myös jatkosarjakuvan *Mumintroll och jordens undergång* (”Muumipeikko ja maailmanloppu”) joka ilmestyi vasemmistolaisessa Ny Tid -lehdessä 1947–1948. Muumien saama vastaanotto oli kuitenkin edelleen vaisu. *Kometjakten* sai hieman edeltäjänsä enemmän huomiota, mutta sen myyntiluvut olivat huonot, ja Söderström & Co kieltäytyi julkaisemasta enempää muumikirjoja koska piti niitä taloudellisesti kannattamattomina. Ny Tidin lukijat puolestaan valittivat, että muumi-perhe on liian porvarillinen, eikä lehti tilannut Janssonilta enempää sarjakuvia.

Janssonin kirjoitustarvoa nämä takaiskut eivät kuitenkaan kyenneet lannistamaan. Kolmannen muumikirjan *Trollkarlens hatt* (suom. Taikurin hattu) hän vei kilpailevalle kustantajalle Schildtsille, joka julkaisi sen syksyllä 1948. *Trollkarlens hatt* oli Tove Janssonin kirjallinen läpimurto. Se sai ylistävät arvostelut sekä Suomessa että Ruotsissa, jossa se edeltäjiensä tapaan julkaistiin samaan aikaan. Kirjasta tehtiin myös nopeasti englantiin ja saksaksi. Myös *Finn Family Moomintroll*, joka ilmestyi 1950.

(http://fi.wikipedia.org/wiki/Tove_Jansson.)

Kirjasta Sarmavuori, K. 1995. Lukijatutkimuksia muumiteksteistä. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Opintomonisteita. Julkaisusarja C:4.

TEOSTEN LUONNE

Kirjojen kehityslinjat

Kirjat olivat aluksi puhtaasti seikkailukirjoja (Muumipeikko ja pyrstötähti, Taikurin hattu, Muumipapan urotyöt), seuraavassa vaiheessa ne muuttuivat satiireiksi ja kyseenalaistaviksi (Vaarallinen juhannus, Taikatalvi) ja 60- ja 70-luvulla ilmestyneet Näkymätön lapsi, Muumipappa ja meri sekä Muumilaakson marraskuu ovat psykologisia draamoja. Kaksi viimeksi mainittua ovat enemmänkin aikuisten kuin lasten kirjoja. (Sinisalo 1993.) Perheidylli muuttuu epäidylliksi (Holländer 1983).

Boel Westin (1988) näkee käännekohdaksi Taikatalven (1957). Hän on etsinyt kullekin kirjalle ominaista yhtä attribuuttia, teemaa tai rakenteellista piirrettä ja päätynt esittämään, että esikoisteos Småtrollen och den stora översvämningen (1945) on sadunomainen, Pyrstötähti on seikkailullinen, Taikurin hattu on maaginen, Muumipapan urotyöt parodinen, Vaarallinen juhannus dramaattinen ja Taikatalvi visuaalinen. Myöhemmistä kirjoista hänellä ei ole yhtä yksioikoista luonnehdintaa. (Westin 1988, 16-17.)

Suvi Ahola (1989) on esittänyt muumikirjoista seuraavan havainnon: ”Muumi-romaanien sarja tuntuu vakavoituessaan kulkevan koko ajan syksyä ja talvea, autioitumista ja kylmyyttä kohti.” Alkutuotannon kesäiset Taikurin hattu ja Vaarallinen juhannus ovat täynnä komediallisia ja romanttisia aineksia. Muumipapan ja meren sekä Muumilaakson marraskuun vuodenaika on syksy. Ne ovat kirjoista vakavimpia ja käsittelevät ihmiselämän väistämättömyydessään traagisia ilmiöitä: yksinäisyyttä, vanhenemista, vieraantumista ja riittämättömyyttä.

Tove Jansson on itse esittänyt vastauksena kysymykseen, mikä hänen kertomuksissaan on häntä muuttanut, että se voisi olla Taikatalvi. Se on ”kirja, jossa peikko ei enää kohtaa vaarallisia seikkailuja vaan todellisia vaikeuksia. Hän siis aikuistuu vähän, samoin kertomukset hänestä - ja silloin täytyy kai myös kirjailijan muuttua?” (Jansson 1994.) Televisiohaastattelussa Tove Jansson on sanonut, että hänen hahmonsansa muuttuvat - eivät niinkään kehity.

Intertekstit

Boel Westin halusi päästä selville laaksosta ja sen onnellisesta perheestä. Hänellä oli käytettävissä Tove Janssonin almanakkamerkinnot 1940-60-luvulta, novellien luonnoksia, julkaisemattomia esitelmiä, tekstiluonnoksia, kirjeitä ja työmerkintöjä ym. Näistä ja 10 teoksesta (mukana esikoisteos Småtrollen och den stora översvämningen 1945 ja kuvakirja Hur gick det sen? Boken om Mumitrollet, Mymlan och Lilla My 1952) hän on laatinut lähinnä intertekstuaalisuutta ja teoksen luonnetta selvittävän tutkimuksen. Kirjailijan elämäkertaan ja muistiinpanoihin kiinnitetään varsin paljon huomiota, sillä Westin on halunnut hyödyntää ainutlaatuista aineistoaan. (Westin 1988, 9-17.)

Hän ottaa esille väitöskirjan alussa Tove Janssonin kutsumustietoisuuden. Kirjailija suuntautui varhain taiteilijan kutsumukseen. Päiväkirjassa ilmenee, jo kun hän täytti 12 vuotta ja kun hän täytti 21 vuotta, että hän halusi taiteilijaksi ja oli valmis mukautumaan sen ehtoihin. (Westin 1988, 9.)

Vuosi 1945 oli merkittävä lastenkirjallisuudelle. Silloin ilmestyi Astrid Lindgrenin Peppi Pitkätossu. Myös Småtrollen och den stora översvämningen muistetaan usein tässä yhteydessä. Varsinainen läpimurto oli Taikurin hattu 1948. Se käännettiin pian englanniksi. Suomeksi se ilmestyi vasta 1956. Tove Jansson on kaiken aikaa tehnyt muutoksia teksteihin. Vuonna 1967 hän muunteli tekstejä. Nimi säilyi mutta kieli ja sisältö muuttuivat. Tove Jansson lahjoitti käsikirjoituksensa Åbo Akademin kirjastolle 1978. (Westin 1988, 10-17.)

Småtrollen och den stora översvämningen on sadunomainen ja saanut vaikutteita Andersenin Peukaloliisasta, Colloidin Pinokkiosta ja Vernen Kapteeni Grantin lapsista. Vaarallisessa juhannuksessa on kosketuskohtia Shakespearen Kesäyön unelmaan. Myös siinä on juhannuksen unitunnelma ja parodinen tragedia komediassa. Tove Jansson kuvitti Carrollin Liisan seikkailut ihmemaassa, joten on ymmär-

rettävää, että hän on saanut vaikutteita. Liisassa on hauska koulukuvaus merikoulusta. Tove Janssonin käsikirjoituksessa on ollut kriittinen koulukuvaus. Muumipapan urotöissä Hemulin täti opettaa oikeinkirjoitusta, historiaa, laskentaa ja ”havainnointia”. Täti juo ”muutosvettä” ja koulu muuttuu ”maailman hausimmaksi”. Tove Janssonin teoksista on havaittu kosketuskohtia Lewisin Narniaan ja Tolkienin Taruun sormusten herrasta. Niissä on myyttejä, joita on käytetty jo Raamatussa. Taikatalven jäärouva muistuttaa Andersenin Lumikuningatarta. Myön Topeliuksen satuihin on kosketuskohtia. (Westin 1988, 207, 104.)

Teoksissa on myös paljon tekstejä tekstissä, sillä Muumipappa kirjoittaa muistelmiaan, joita hän välillä lukee Muumilaaksossa nuorelle polvelle. Vaarallisessa juhannuksessa hän kirjoittaa tragediata, jonka hän kerran muokkaa kokonaan muuttamalla sen heksametriin. Pyrstötähdestä erottuu Joseph Campbellin erottama seikkailu- ja sankarimyyttimalli. (Westin 1988.)

Juhani Niemi (1993) on havainnut monia vertailukohteita ja yhtäläisyyksiä modernin kirjallisuuden ja muumien välillä. Niissä ilmenee aikansa ahdistus. Näkymättömän lapsen Vilijonkan kokema pelko on samanlaista kuin Franz Kafkan Oikeusjutussa ja Väinö Linnan henkilöissä: alistumista kohtalon edessä ja vapaan tahdon puutetta. (Niemi 1993, 21.)

Muumien myyttipohja

Myytti on ”jumalaistaru, primitiivisten kansojen maailmansyntyä, ihmisten (heimon, kansan) alkuperää sekä jumalia ja heidän toimintaansa koskeva uskomus tai pyhä tarina” (Kuivasmäki ja Heiskanen-Mäkelä 1990, 78). Se on ”todeksi ja pyhäksi koettu, esikuvallinen kertomus, jolla on muutosta ehkäisevä, vallitsevia arvoja ja järjestystä säilyttävä merkitys. Se osoittaa ihmiselle sekä lajina että yksilönä hänen paikkansa maailmanjärjestyksen osana.” (Peltonen 1993, 4.)

Muumikirjoja voidaan luonnehtia fantastisiksi kertomuksiksi. Ne ovat taidesatuja, joissa on (kansan)saduille tyypillisiä piirteitä. Ihmesadun piirteitä on varsinkin Taikurin hatussa, jossa hattu muuttaa esineet toisiksi, taikuri tekee maagisia matkoja ja voi täyttää asukkaiden toivomukset tosiksi. Muumikirjoissa on myös tieteiskirjallisuuteen kuuluvia piirteitä (muumisarjakuvat luokitellaan tieteissarjoiksi): Fredriksonin keksimä Amfibi, laiva joka kulkee vedessä, maalla ja ilmassa, pyrstötähti ja siitä tehtävät havainnot tähtitorneineen ja professoreineen, metamorfoosit (taikurin hatun aikaansaannokset) ja erilainen (utopistinen) yhteiskunta.

”Fantasiakirjallisuus ja science fiction mielletään yleisesti niin läheisiksi lajeiksi, etteivät kaikki toden teolla välitä tehdäkään mitään eroa niiden välillä. Ne ovat molemmat spekulatiivista, erilaisilla ajatusleikeillä ja vierailta mahdollisuuksilla operoivaa kirjallisuutta.” Tieteiskirjallisuus etsii rationaalista selitystä, joka on johdettavissa aikamme tieteestä, kun fantasia taas kelpuuttaa yliluonnolliset voimat vieraan elementin selityksiksi. (Peltonen 1993, 5.) Muumit ovat fantasiakirjallisuutta, jossa on scifimäisiä piirteitä. Molemmille on ominaista myyttien käyttö. Muumeja on myös pidetty kertomuksina myyttisestä maailmasta (Klingberg 1970, 149).

Muumikertomusten genremäärittelyä käsitellyt Maria Nikolajeva (1994) luokitteli ne fantasiakirjallisuudeksi. Muumilaakso on myyttinen maailma, joka eroaa tavallisesta. Tämä vastakohta tulee esille kuvakirjassa Vaarallinen matka (1977). Tavallinen lapsi Sanna saa pääsyn Muumilaaksoon. Kirjassa on maaginen ympyrä alussa ja lopussa. Se tarjoaa ikkunan ja joillekin myös oven fantasiamaailmaan sisällepääsyyn.

Boel Westin (1988) on tulkinut kirjat onnellisen perheen ja paratiisimyytin ilmentäjiksi. Muumilaakson marraskuussa (1970) Muumilaakso on hylätty paratiisi. ”Muumilaaksossa Tove Jansson luo utopistisen paratiisin, onnellisen yhteiskunnan.” Paratiisia uhkaa tuho ja hävitys, järjestyksen ja kaaoksen jännite. Viimeisessä osassa siitä on tullut saavuttamaton haavekuva. Pyrstötähden kuvaus Muumilaaksoista muistuttaa Raamatun Korkean veisun Saaronin kukoistavien laaksojen kuvausta. ”Muumikirjoissa Muumilaakso kasvaa arkkityypisenä ja luomismystisenä mallina, rakenteen paratiisi kadotetaan - paratiisi saadaan takaisin mukaan; syklinen kulku, joka muistuttaa Raamatun luomiskertomusta, Kalevalaa tai Völuspaa” (Westin 1988, 103, 113, 115.)

Tove Jansson on itse kertonut muumiperheestä esitelmässään 1983. ”Olen kertonut hyvin onnellisesta perheestä. Muumiperhe on onnellinen itsestään selvällä tavalla, niin että he eivät edes tiedä siitä. He

viihtyvät keskenään ja antavat toisilleen vapauden. Vapauden olla yksin, vapauden pitää asioista omalla tavallaan ja pitää salaisuuksia, kunnes haluaa jakaa niitä. Toiselle ei anneta huonoa omaatuntoa, vastuunotto on hauskaa eikä vain velvollisuus.” (Westin 1988, 18.)

Scifimäisimmät kirjat ovat Muumipeikko ja pyrstötähti (1946) sekä Taikurin hattu (1948). Edellisessä odotetaan pyrstötähden putoamista Muumilaaksoon. Sen reittiä ja aikataulua lähdetään kysymään asiantuntijoilta. Muumipeikko ja Nipsu matkaavat filosofi Piisamirotan neuvosta Yksinäisten Vuorten Tähtitorniin kysyäksään professorilta pyrstötähdestä. Seurueeseen liittyy Nuuskamuikkunen. He saavat tarkan päivämäärän ja kellonajan. Niiskuneidin ehdotuksesta he keksivät, että he voivat mennä luolaan, kun pyrstötähti tulee, ja pelastua. Luonnonvoimat viittaavat tulevaan katastrofiin ja kaikki yrittävät pelastaa tärkeimpänsä. Luolassa nukutun yön jälkeen muumit ihastelevat seuraavan aamun aurinkoa, taivasta ja merta, jotka ovatkin entisellään. ”Hemuli oli ainoa joka ei ihmetellyt, että maailma oli vielä olemassa.”

Professorit ovat omalaatuisia. He asustivat vuoren huipun tähtitornissa, ”kulkivat lattialla, kiertelivät ruuveja, asentelivat kojeita ja tekivät muistiinpanoja”. Muumipeikko yritti olla heille kohtelias ja tervehti mutta häntä ei huomattu. Vaikka hän selittää matkustaneensa monta sataa kilometriä tavataksseen setää, professori tokaisee: ”Joko sinä taas olet täällä.” Hän ajaa Muumipeikon tiehensä, sillä häneltä menee aikaa hukkaan. Onneksi Nipsu osaa puhutella toista professoria kehumalla häntä: ”Olen kuullut puhuttavan miten etevä setä on löytämään tähtiä.” Hän saa tarkan vastauksen pyrstötähden tulosta ja näkee sen kiikarista.

Boel Westin on eritellyt kirjasta sen kuvaa tieteestä, pyrstötähdestä ja sankarikaavasta. Tähtitornikohtauksessa luodaan kriittinen kuva tieteestä, tutkijoilla on rajoittunut näkökenttä. He eivät pysty näkemään yli oman aihealueensa. Heiltä puuttuu suhteellisuuden taju. Pyrstötähti on ikivanha häviömetafora. Haleyn komeetta muistutti punaista tähteä. Pyrstötähti on atomipommin allegoria. Se tuottaa helvettivision. Piisamirotta on tuhon profeetta. (Westin 1988, 135-161.) Pyrstötähti viestii syntyajastaan, taustana ovat sotavuodet, totaalisen tuhon vaara on edessä (Niemi 1993, 21).

Kirjan seikkailu perustuu asetelmaan: koti, lähtö, seikkailu ja paluu. Siinä on arkkityyppinen sankarimyyttimalli, jota Campbell (1973, suom. 1990) on kuvannut. Sankari saa tehtävän, käy läpi koettelemuksia (saa apua auttajilta), risteilee pimeyden (kuoleman) valtakunnassa, palkitaan ja palaa tai pelastuu. Muumipeikolla on selviä sankarin piirteitä. Hän pelastaa Niiskuneidin lihansyöjäkasvin kimpusta. (Westin 1988, 151-161.)

Taikatalvessa aika on muuttunut epämääräiseksi ja epävarmaksi. Kun Muumipeikko herää kesken talviuntaan, kellot ovat pysähtyneet ja hän panee ne sattumanvaraiseen aikaan. Jokin saattaisi olla oikeassakin. ”Talvirovio on taitekohta. Rituaali perustuu pakanalliseen uskoon (keskitalven auringonseisähdysjuhlintaan) ja pidetään ”Suuren kylmyyden” jälkeen - viittaus ankaraan (oikeaan sota)talveen. Rituaalinen ja ikivanha auringonjuhlinta on myös Topeliuksen sadussa Sampo Lappalaisesta: ’suuri aurinkojuhla’ kerää kaikki eläimet ja peikot Pohjolassa rauhaan.” Tunturikuningas haluaa ikuista talvea ja yötä. Sampo Lappalainen on nähnyt auringon enteitä ja uhmaa häntä. Topeliuksen satu on allegoria kristinuskon taistelusta ja voitosta paholaista vastaan. Valo voittaa pimeän. (Westin 1988, 265.) Muumikirjan kuvassa näkyy aurinko, ja Muumipeikko avaa makuuhuoneen oven, jossa muumit nukkuvat ja muistuttaa kevään tulosta.

Muumifilosofia

Tove Jansson on kiistänyt kaiken poliittisuuden. Hänen teoksistaan on esitetty ylitulkintoja viittaamalla siihen, että Muumipappa soutaa saarelle, jossa on punaisia hämähäkkejä ja valkoisia hattivatteja. Hänen teoksensa ovat yhteiskunnallisia utopioita. Muumipappa on kuningasmielinen. Muumipapan urotöissä vietetään Itsevaltiaan satavuotisjuhlia. Vallankumous mainitaan, mutta yhteys vahvistaa sen mahdottomuutta (Westin 1988). Muumipappa kysyy: ”Luuletteko että kotona on pantu toimeen vallankumous näin varhain aamulla.” Fredrikson vastaa siihen vain lisäämällä laivan vauhtia ja olemalla huolissaan veljenlapsistaan.

Voisi ajatella, että Tove Jansson on etsinyt kirjoittaessaan itsessään olevaa lasta. Pohjana on hänen oma taiteilijaperheensä, josta hän on saanut onnellisen perheen mallin. Hän on itse kasvanut teostensa mukana. Kirjoittamiseen on mennyt 25 vuotta. Muumipappa on kehittynyt löytölapsesta keskiikäiseksi. Muumipeikko on kasvanut hieman: alun Tarzan-sankarista tulee itsenäisempi poikamies, joka ei enää loppukirjoissa muistele eikä puhu Niiskuneidistä. Vaikka perhe onkin tavallista onnellisempi ja itsenäisempi, heilläkin on kriisinsä ja koettelemuksensa, erityisesti kamppailussa luonnonmullistuksia vastaan.

Kirjoissa on selvä luonnonfilosofi Nuuskamuikkunen, mutta myös kirjafilosofi Piisamirotta. Viimeisessä osassa ilmestyy kirjanlukija Tuhto, joka edustaa jonkinlaista siltää uuden ja vanhan välillä. Kirjojen utopistisuudessa on aineksia vallankumouksellisuuteen, mutta poliittisuus on häivytetty satiiiriin. ”Muumifilosofia on humaania, viisasta ja todellista. Mielikuvitus liittyy siihen kiehtovalla tavalla, huumori rikastuttaa henkilökuvia ja kerrontaa, ja kaiken yllä leijuu runon henki.” (Salonen 1982, 29.)

Kari Vaijärvi (1991, 16-17) on havainnut, että Tove Jansson kuvaa tunteiden yhteiskuntaa, jossa ”sadun fantasia otetaan avuksi etsittäessä soveliainta ja tyydyttävintä elämismuotoa. Muumikirjojen maailma on täynnä maailmanparantajia, jotka tekevät mitä erilaisimpia ja kummallisimpia ratkaisuja kaavamaisista ötökkämietelmistä aina Nuuskamuikkusen huolettomaan Linnankosken Laulua lähentelevään mentaliteettiin saakka.”

Vaijärvi huomauttaa myös siitä, että Tove Jansson on nähnyt nykymaailmassa paljon korjattavaa ja esittää parannuksia: ”tärkein niistä on kanssakäymisen vapautuneisuus. Kirjassa Muumipapan urotöt on toden ja kuvitellun välillä häilyvä kuva valtioutopiasta, jossa jokaiselle annetaan tyytyväisyyden takeet. Rakas kansa, rakkaat hölmöt, juonittelevat ja järjettömät alamaiseni, te olette saaneet juuri sen mikä teille parhaiten sopii, sanoo Itsevaltias, armoitettu kotipalmuviinin tekijä.” (Vaijärvi 1991, 21.) Utopiakuvaus lähenee absurdia. Siinä lienee vaikutteita Liisan seikkailuista, jossa herttuatar käyttää väärin valtaansa.

Teosten tulkintoja

Tove Jansson -konferenssin yhteydessä tuli esille runsaasti erilaisia tulkintoja. Japanilainen Shizuo Takahashi (1994) kutsui muumitarinoita henkisen vieraantumisen ja vapautumisen kirjallisuudeksi. Millaista on muumimainen itsensä löytäminen? Esimerkiksi hän otti novellin Kevätlaulu ja romaanin Muumipappa ja meri. Nuuskamuikkunen on päättänyt säveltää matkallaan kevätlaulun, jonka hän aikoo esittää Muumipeikolle. Mönkijä, josta Nuuskamuikkunen huomaa, että hän ei ole henkisesti vapaa, tulee häiritsemään. Nuuskamuikkusen inspiraatio katoaa. Hän vieraantuu sekä itsestään että mönkijästä. Kun mönkijä on saanut nimen Tituu, hän puolestaan löytää itsensä. Hänellä ei ole enää aikaa Nuuskamuikkuselle, sillä hänen täytyy ehtiä elää. Nuuskamuikkusen ahdistus liittyi mönkijän kyvyttömyyteen olla vapaa. Mörkö vapautuu yksinäisyydestä ja Muumipeikko Mörön yksinäisyyden aiheuttamasta tuskasta, kun heistä tulee ystäviä.

Reijo Heinonen (1994) tarkasteli muumimaailmaa elämän eettisten ratkaisujen koekenttänä. Muumipappa ja meri -teoksen keskeinen symboli on majakka. Hän selvitti, millaiset arvot ja millaiset eettiset ratkaisut ohjaavat sen syttymiseen. Muumimamman myötätuntoista toimintaa eivät estä omistamisen arvot. ”Hän on luonut itselleen oman sisäisen puutarhansa, joka antaa voimaa huolehtia ulkopuolisista ja yksinäisistä.” Yksinäisyyttä edustava kalastaja kutsutaan muumien kynttilöiden valaisemaan pöytänsä. Hänestä tulee yhteisön jäsen, jolloin majakka syttyy. Majakka on elämän jatkumisen symboli.

Tove Janssonin kanssa 30 vuotta kirjeenvaihdossa ollut Lars Bäckström (1994) kertoi kirjailijan

peloista ja epäilyistä. Hän ei halunnut huiputtaa lukijaa. Taikatalvessa Muumipeikko valitsee vuorille johtavan kapean ja vaativan tien ja hylkää vastuuttoman velvollisuuden leveän tien. Tove Jansson ei kirjoittanut poliittisia kirjoja eikä ottanut kantaa politiikkaan. Hän jakoi ihmiset kahteen ryhmään: taiteilijat ja ei-taiteilijat. Romaani Aurinkokaupunki (1974) sai vaikutteita kirjailijan maailmanympärysmatkasta 1972, jolloin hän kävi ystävänsä Tuulikki Pietilän kanssa mm. Havaijilla.

Nancy Huse (1994) tarkasteli ikääntymistä ja luovuutta, muistin irrationaalista ylijäämää. Kirjailijan ja kriitikon ikä ja sukupuoli ovat merkittäviä. Tove Jansson kirjoitti 50 vuoden iässä Muumilaakson marraskuun (1970), Kesäkirjan (1972) ja Aurinkokaupungin. Niistä voi selvittää kuoleman kohtaamista. Ruttuvaari rikkoo peilin, missä hän näkee itsensä muumien esi-isäksi. Sofian isoäitiä kuvataan kuolevaksi, kun hän kuulee sydämensä lyövän muuten hiljaisella hetkellä. Rouva Morris istuu keinutuolissa, jonka omistaja on kuollut. Freudin myöhemmän teorian mukaan suremisen ja melankolian väli on elämistä menetysten prosessissa. Hän käytti Kathleen Woodwardin (1993) näkemyksiä kirjasta ”Myöhäinen teoria, myöhäinen tyyli”. Isoäidin saarella on tulevaisuuteen suuntautuva myöhäinen kesä. Paikka ja aika on rakkauden ja yhtä hyvin mahdollisen kuoleman.

Teosten vastaanotto

Muumien vastaanotto on vaihdellut eri vuosikymmeninä. Siitä voidaan erottaa kustantajan suhtautuminen, kriitikot, lukijat ja suuri yleisö. Eri maissa on vastaanotto vaihdellut riippuen kansanluonteesta, käännösten onnistuneisuudesta ja markkinoinnista. Dennis Livsonin japanilais-hollantilaisena yhteistyönä tuottama television 78-osainen piirrossarja Muumilaakson tarinoita tuotti Suomessa syksyllä 1991 muumibuumin. Sitä on näytetty sadassa muussa maassa, joten vastaanotosta on erotettava aika ennen piirrossarjaa ja sen jälkeen.

Tove Janssonin ensimmäinen ruotsinkielinen kustantaja Söderström & Co, joka julkaisi *Småtrollen och den stora översvämningen* (1945) ja kirjan *Kometjakten* (1946) suhtautui epäilevästi Muumipeikkoon. Ensimmäisessä kirjassa nimi oli muutettava pikkupeikoksi. Kustantaja ei ollut enää halukas julkaisemaan kolmatta kirjaa. Onneksi Tove Jansson kääntyi toisen kustantajan puoleen ja Schildts suostui julkaisemaan kirjan *Trollkarlens hatt* (1948). Se käännettiin englanniksi jo vuonna 1950.

Salme Aejmelaeus (1994, 21) esittää, että ”muumien läpimurtoa yleiseen tietouteen merkitsi vuonna 1952 ilmestynyt kuvakirja *Hur gick det sen?* (Kuinkas sitten kävikään?), josta Tove Jansson sai ruotsalaisen Nils Holgersson -palkinnon. Tove arvosteltiin suopeasti ja innostuneesti kaikissa Pohjoismaissa. Kuvakirjan ilmestymisen jälkeen arvostelu alkoi yleensä kiinnittää suurempaa huomiota Tove Janssonin koko tuotantoon ja jokaisen uuden muumikirjan ilmestyminen oli kirjallinen tapaus.” *The Evening News* -lehdessä 1954 alkanut muumisarjakuva teki Tove Janssonista kansainvälisesti tunnetun.

Vastaanotto on erityisen innostunut Puolassa ja Japanissa. Englanninkieliset käännökset ovat hyviä, samoin ranskankielinen. Saksalaisia käännöksiä on sen sijaan pedagogisoitu liiaksi. Niitä on muutettu lapsenomaisemmiksi, groteskiudet on poistettu; 50-luvun viisasteleva asenne ja holhoava pedagogiikka on pilannut ne. (Bode 1994.)

MUUMIEN SISÄINEN KEHITYS

Muumikirjat eivät ole kehityskertomuksia. Vaikka kirjojen aikaväli on 25 vuotta, niissä ei kukaan henkilö varsinaisesti kasva - mahdollista olisi ollut esim. Muumipeikon kasvu lapsesta mieheksi ja oman perheen perustajaksi. Muumipeikko jää kuitenkin vanhaksipojaksi. Ainoa selvästi kehittyvä olento on Muumipappa - häntä seurataan pikkuvauvasta keski-ikään. Muumimamma on mukana nuoresta aikuisesta keski-ikään. Muumipappa ja -mamma ovat persoonallisuuksia, muut hahmot jäävät tyypeiksi. He eivät kehity vaan pysyvät tyyppinsä mukaisina kirjasta toiseen. Silti on kiinnostavaa tarkastella myös vähäistä muuttumista. Samoin erilaiset tyytit, jotka kehittävät juonta tai ovat tärkeitä toistensa kontrasteina, sietävät huomiota. Näille tarvitaan omia alalukuja.

”Muumilaakson yhtenäisyys tuntuu pitkälti riippuvan ystävydestä ja yksilönkehityksestä, jotka välittyvät pääasiassa nuoren Muumipeikon kokemusten kautta vuosien vierieissä turvallisessa, mutta

stimuloivassa ympäristössä. Tämänkaltainen perusasettelu poikkeaa yli-inhimillisiä voimia kuvaavista taruista, vaikka Muumilaakso onkin aivan yhtä maaginen paikka kuin mikä tahansa muun sadun maailma. Muumilaakso ei myöskään ole ihannemaailma, eikä se osoittele oman maailmamme puutteita. Sen sijaan Jansson ylistää universaalisesti merkittävässä mielikuvitusmaailmassaan lapsen kokemaa, toisinaan riemastuttavaa ja toisinaan pelottavaa todellisuutta.” (Huse 1991.)

Muumipeikko ja Niiskuneiti

Kirjasarja on Muumipeikon kannalta onneton, sillä hän jää vanhaksipojaksi. Hänen varhaislapsuudestaan ei kerrota. Seikkailut alkavat, kun hän on jo nuorukainen. Muumipeikko seurustelee Niiskuneidin kanssa ensimmäisestä kirjasta Muumipeikko ja pyrstötähti (1946) kolmanneksi viimeiseen Näkymätön lapsi (1962), jonka viimeisessä kertomuksessa Niiskuneiti esiintyy viimeistä kertaa. Sen jälkeen hänestä ei enää puhuta. Hän on täysin hävinnyt muumimaailmasta. Onnellisesti alkanut romanssi katoaa sanattomuuteen. Ensimmäisessä seikkailussa ilmenee, että he ovat selvästi luodut toisilleen ja heidän tutustumisensa on rakkautta ensi silmäyksellä. Siitä huolimatta häitä ei tule - vain Nipsun vanhemmista on sarjassa hääkuvaus. Seurustelu on ”ikuista” kuten Aku Ankan ja Iineksen välillä. Niiskuneiti häviää kuvioista kokonaan teoksissa Muumipappa ja meri sekä Muumilaakson marraskuu. Hän ei kuulu edes Muumipeikon muistoihin loppukirjoissa.

Heidän seurustelunsa oli varsin romanttista. Alkututumisessa Muumipeikko pelasti Niiskuneidin lihansyöjäpensasta. Muumipeikko löysi hänen nilkkarenkaansa ja antaa hänelle usein koruja, helmiä, näkinkenkiä ja peilin. Muumipeikko esiintyy sankarina. Hänen seikkailustaan on löytynyt arkkityyppinen sankarimyyttimalli (Westin 1988, 143). Niiskuneiti antaa Muumipeikolle hengenpelastusmitalin. Hän on naisellinen sankarin ihailija (Westin 1988, 157). Niiskuneiti uneksii neidonryöstöstä ja Muumipeikko vastaa toiveeseen myönteisesti. ”Minä leikin, että sinä olet ryöstänyt minut”, kuiskasi Niiskuneiti. ”Niinhän minä olenkin”, Muumipeikko vastasi. He käyvät tanssimassa ja teatterissa. Romanssi on kuummimmillaan Vaarallisessa juhannuksessa, jonka onnellisena loppuna on kuitenkin se, että Muumipeikko saa jollan - ei sen ihmeellisempää. Mutta hän on siitä tavattoman onnellinen.

Muumipeikon parhaat ystävät, Nuuskamuikkunen ja Niiskuneiti, ovat korvautuneet kirjassa Muumipappa ja meri (1965) kahdella merihevosella, joilla on otsatukka ja joita hän pitää hyvin kauniina. Ne edustavat hänen unelmiaan ja seksuaalisia fantasioitaan. Hän käy tapaamassa niitä yöllä. Kolmas yöllisen tapaamisen kohde on Mörkö, joka edustaa hänen pelkojaan mutta jonka kanssa hän pääsee etäiseen sovintoon. Muumipeikko jää vanhaksipojaksi, joka asuu vanhempiansa luona, tosin hän itsenäistyy hieman hankkimalla majakkasaarelta oman asuin- ja piilopaikan.

Niiskuneiti esiintyy viimeksi Taikatalven (1957) lopussa, kun kevät tulee. Muumipeikko käy katsomassa nukkuvia muumeja. Hän ”silmäsi miettävästi Niiskuneitiä. Tämän otsatukka kiilsi lampunvalossa, hän oli todella hyvin suloinen.” Niiskuneiti on naisellisuuden perikuva ja viehättää Muumipeikkoa, joka voi tuntea itsensä Tarzaniksi hänen seurassaan. Niiskuneiti panee päähänsä vihreän keväthattunsa ja hän löytää ensimmäisen krookuksen. Samoin hän esiintyy vielä kerran Näkymättömän lapsen (1962) Kuusi-kertomuksessa. Muumit heräävät kesken talviunta ja ihmettelevät joulua. Kuusta koristetaan mm. Niiskuneidin helminauhoilla. Niiskuneitiä kiinnostavammaksi tulee kirjailijalle Vilijonka, sillä hän esiintyy usein Muumilaakson marraskuun (1979) kuvauksissa.

Muumipeikon kehityksenä on, että hän majakkasaarella itsenäistyy perheestä sen verran, että hän löytää oman asuinpaikan. Hänestä tuli ”toinen peikko, jonka päässä pyörivät aivan uudet ajatukset, ja hän viihtyi yksin, hän leikki omassa päässään, ja se oli jännittävämpää kuin mikään”. Hän ei ikävöi Niiskuneitiä vaan näyttää viihtyvän poikamiehenä.

Muumimamma ja -pappa

Ainoa selvästi kehittyvä olento kirjasarjassa on Muumipappa - häntä seurataan pikkuvauvasta keski-ikään. Muumimammaa seurataan nuoresta aikuisesta keski-ikään. Muumipappaa ja -mammaa voi pitää persoonallisuuksina - heissä tapahtuu persoonallisuuden kehitykseen välttämättömästi kuuluvia muutoksia.

Muumipapasta kerrotaan eniten. Hän kertoo itsestään muistelmissaan. Hänellä on tarkoituksena kirjoittaa opettavainen tarina. Hän kokee velvollisuudekseen Muumipeikkoa ja hänen jälkeläisiään kohtaan kirjoittaa elämästään. Hän on löytölapsi. Syysiltana oli löydetty muumien orpokodin portailta sanomalehtipapereista tehty paketti, jossa hän oli. Hän ei tiennyt vanhemmistaan. Löytölastenkodin hemulihoitaja oli sanonut: ”Tästä tulee vaivalloinen muumi. Hän on ylilahjakas.” Orpokodissa oli ankaraa. Lapset eivät saaneet syödä vuoteessa, eivät pitää eläimiä sängyn alla eivätkä nousta yöllä kävelemään tai puhumaan. ”Muistan kauravellin surumielisen tuoksun...” Muumipappa kirjoitti muistelmissaan. Muumipappa karkasi orpokodista. Hänellä oli onneton lapsuus. Karkumatkalla hän tanssi uuden vapauden muumitanssin.

Muumipappa rakensi oman talon. ”Se oli hyvin pieni, mutta korkea ja kapea kuten muumitalon tuleekin olla, ja siinä oli paljon parvekkeita, portaita ja torneja.” Talo muistutti kaakeliuunia. Kuistin kaiteessa oli männynkäpyaiheinen koriste ja katon huipussa sipulinmuotoinen nuppi.

Muumipapalla oli monia laivaseikkailuja nuoruudenystäviensä kanssa. Eräänä syksynä hän tunsi, että hänen ”oli mentävä rantaan ärjyvien hyrskyjen lähelle. Kuu tuli hetkeksi näkyviin pilvien välistä, ja märkä hiekka loisti kuin metalli. Laineet vyöryivät rantaan, kohosivat korkealle yläpuolelleni kuin piikkinen kita ja rysähtivät sitten hiekkaan.” Silloin meri heitti rantaan Muumimamman ja Muumipappa pelasti hänet.

Boel Westin on havainnut, että Muumimamma nousee merestä kuin Afrodite, kauneuden jumalatar. Näyttää siltä, kuin hänellä olisi meri äitinä ja myrsky isänä. Hän tulee esiin merestä, myrskystä ja myyttisestä. Hän on heti naisellisuuden perikuva. Hänellä on käsilaukku ja puuterirasia. Hän edustaa naisellista rakastavaa voimaa. (Westin 1988, 213.)

Sen jälkeen Muumimamman ”lempet ja ymmärtäväiset silmät näkivät minun hullutukseni ja muuttivat ne viisaudeksi ja järjestykseksi. Samalla jäi taakseni vapaan rohkeiden seikkailujen aika”, sanoi Muumipappa.

Muumipappa on hyvä ja huolehtiva perheenisä. Hän on valmis puolustamaan perhettään Mörköä ja muita vaaroja vastaan. Hän lukee sanomalehteä ja pitää viskistä. Hän on suvaitsevainen ja ottaa estämättä esim. Ninnin heille hoitoon. Välillä hän kuitenkin kyllästyy kuistielämäänsä ja tarvitsee seikkailua. ”Muumipeikon isä lähti kotoaan selittämättä mitään ja käsittämättä itsekään, miksi hänen täytyi lähteä.” Käytyään hattivattien saarella hän tyytyy taas entiseen elämäänsä ja viihtyy perheen parissa.

Kirjassa Muumipappa ja meri (1965) hän kulki puutarhassaan elokuun lopun iltapäivänä ja tunsi jälleen olevansa tarpeeton. Hän aloittaa perheen kanssa uuden elämän ja muuttaa yksinäiselle majakka-saarelle. Siellä on paljon rakentamista. Hän kalastaa ja tukii meren salaisuuksia. Hän ei saa kuitenkaan majakan lamppua syttymään.

Muumipapalla on keski-ikä kriisi, joka siirtyi koko perheen kriisiksi. Ympäristön muutos ja vastuu perheen selviytymisestä johdattavat hänet jälleen tasapainoon yksilöllistymiskehityksessään. Hän pääsee sopuun meren kanssa (symbolisoi tiedostamatonta). Hän luonnehtii merta ensin huonoluonteiseksi ja vihollismieliseksi. Hänen saarensa pääsee sovintoon meren kanssa ja rauhoittuu - kuten Muumipappa. Majakkaan syttyy valo.

Muumimamma ratkaisee ikävystymisensä hoitamalla puutarhaa ja maalaamalla Muumilaakson puutarhan (siis entisen puutarhansa) majakan seinään. Hän keksii myös paeta omaan puutarhaansa, jolloin hän saa olla rauhassa häiritsevältä perheeltä. Hänkin koki varmaan helpotusta, kun saari rauhoittui.

Vaikka öljy ja monet muut tarvikkeet olivat lopussa, perhe koki Hemulin runossaan ”Kysyn, mi on onni” ilmaisevan tunteen ”on onni purjehtia pois, jättää rannan muta, ja meren suuri rauha sielussansa tuta”.

Muumimamma on kaikessa Muumipeikon tukena ja ymmärtäjänä, mutta avoimeksi jää, miksi hän ei puhu mitään Niiskuneidistä. Muumipappa mainitsi muistelmien kirjoittamisen alussa, että ne olisivat Muumipeikon jälkeläisille, mutta koko sarjassa vietetään vain yhdet häät (Nipsun vanhempien Hosulin ja Sosulin häät). Lapsensyntymiskuvauksia ei ole kirjoissa. Vain Myystä mainitaan, että Mym-melin pieni tytär Myy syntyi juhannusyönä (Muumipapan urotyöt 1950).

”Muumimamma ei pidä muita viallisina.” Hän ”vaalii välttämättömiä sääntöjä ja normeja, mutta ei jätä ulkopuolelle niitä, jotka eivät niitä noudata”. Rakastavan suvaitsevaisuuden ohella hänellä on kyky jättää muut rauhaan. ”Siten hän antaa muille sekä täydellisen vapauden että täydellisen turvallisuuden, mikä on välttämätöntä sisäiselle eheydelle.” (Huse 1991.) Mamma on turvallinen ja täyttää lapsen uskon äidin kaikkivoipaisuudesta. Vaikka pyrstötähti on tulossa ja uhkaa tuhota muumilaakson, äiti osaa pelastaa lapsensa. Hän pystyy selvittämään asiat: hän löytää joka asiasta parhaat puolet, käsilaukusta löytyy tarvittava. Tyypillisestä äitihahmosta hän poik-keaa riemastuttavan vapaamielisyytensä osalta: hän ei koskaan kiellä mitään, mikä tuntuu hauskalta. (Sinisalo 1993.) Muumimamma on Hemulitätien vastakohta. Muumimamma kasvattaa lempeydellä ja ymmärtämyksellä - kun hemulit taas ovat vain velvollisuusolentoja.

Muumilaakson marraskuun loppuluvussa Homssu Tuhto paljastaa, että kertomus laaksosta ja onnellisesta perheestä on särkyvä kuva, epäidylli. Kaikki ei ollutkaan ihan niin onnellista. Perheellä on kuitenkin myötätuuli, kun he palaavat entiseen kotiinsa marraskuussa ja ovat menossa talviunille. Myrskylyhty riippuu maston nokassa ja palaa tasaisesti.

Mörkö - pelottavin olento

Merkittävän muutoksen kirjasarjan alun ja lopun välillä voi huomata Mörössä. Hän on Taikurin hatussa (1948) yöllinen pelottelija, jota vastaan aseistaudutaan. Muumipapan urotöissä (1950) hän on vuorilla metsästävä kummajainen. Hän ei juurikaan puhu mutta laulaa ja murisee. Muumipappa pelastaa Mörön kynsistä hemulin tädin, mitä hän kyllä myöhemmin katuu, sillä täti oli liian määräilevä. Vaarallisessa juhannuksessa (1957) - joka on onnellisin ja lämpimin kirja - hän ei esiinny.

Taikatalvessa (1957) Mörkö on keskeinen. Siinä Tuu-tikki varoittaa Muumipeikkoa Möröstä. Hän sanoi kynttilästä, että se olisi vietävä ”kotiin, ennen kuin Mörkö tulee ja istuu sen päälle”. Muumipeikko on nähnyt kerran Mörön, elokuussa sireenipensaan varjossa. Mörkö oli vain katsonut ja mennyt pois. Maa oli jäässä siinä, missä hän oli istunut. Muumipeikko ajattelee, että talvi johtuu siitä, että kymmentuhatta Mörköä on istunut maassa.

Möröstä mainitaan, että hän kuljeskelee ja istuu jäällä omilla mietteissään. Joskus hän tulee lämmittelemään, mutta kylmyydellään hän sammuttaa kaiken lämmön. Hänen epäillään jopa sammuttaneen auringon. Hänen toimintansa ei kuitenkaan johda yhtä pahoihin tekoihin kuin jäärouva, jonka kasvoihin katsominen jäykistää jääksi.

Muumipappa ja meri -kirjassa kerrotaan, kuinka Muumimamma on sytyttänyt pimeässä elokuun illassa öljylampun kuistille ja kutsuu väkeä teelle. Mörkö tulee valoa kohden. Heinäsirkat lopettavat siriänsä. Kun Mörkö huomataan, muumit sammuttavat valon ja vetäytyvät piiloihinsa. Mörkö lipuu pois. Muumimamma selittää, että Mörkö on vaarallinen ja pelottava, koska hän on niin kylmä. Ei ole yhtään olentoa, josta hän pitäisi. Aamulla Muumipeikko seurasi Mörön jälkiä puutarhan läpi. Ruoho oli ruskea siinä, missä Mörkö oli istunut. Muumipeikko tiesi, että jos Mörkö istuu yli tunnin jossain paikassa, siinä

ei kasva koskaan enää mitään. Maa kuolee kauhusta.

Mörkö kiinnostaa Muumipeikkaa ja hän kyselee äidiltään, miksi Mörkö on niin ilkeä. Onko joku tehnyt hänelle jotain? Muumimamma vastaa, että sitä ei voi tietää. Pikemminkin on niin, että kukaan ei ole välittänyt hänestä. ”Hän on kuin sade ja pimeys, tai kivi joka täytyy kiertää, että pääsisi eteenpäin.” Muumipeikko tietää, että Möröllä on ”pienet keltaiset silmät ja ne ovat jäykät kuin kalalla”. Hän kysyy: ”Osaako hän puhua?” Äiti varoittaa, ettei pidä puhua Mörön kanssa. ”Ei hänen kanssaan eikä hänestä. Muuten hän kasvaa ja tulee perästä.” Äidin varoitus toteutuu.

”Mörkö kokosi tummat hameensa, jotka riippuivat hänen ympärillään kuin kuihtuneen ruusun lehdet, ne avautuivat kahisten, kohosivat kuin siivet, ja Mörkö aloitti hitaan matkansa meren yli.” Hän kulkee yksikseen meren yli kuin Jeesus tai Mooses, joka ohjasi Israelin kansan pois Egyptistä. Kulusta kerrotaan: ”Vesi väistyi pelästyneinä, harittavina aaltona, ja Mörkö liukui eteenpäin aamunkoitteessa huu- rupilvi vanavedessään. Hän näytti taivaanrantaan vasten suurelta, vaappuvalta yölepakolta, kulku kävi hitaasti ja raskaasti, mutta hän eteni kuitenkin. Hänellä oli aikaa. Hänellä ei ollut mitään muuta kuin aikaa.”

Muumipeikko herää keskellä yötä ja menee kuljeskelemaan saarelle. Hän tapaa merihevosia ja niiden jälkeen Mörön. ”Ja siinä istui Mörkö vedessä hänen edessään. Sen silmät seurasivat myrskylyhdyn liikkeitä, se oli aivan hiljaa. Peikko tiesi, ettei se tulisi lähemmäksi. Mutta hän ei tahtonut katsoa Mörköä. Hän tahtoi pois sen kylmyydestä ja liikkumattomuudesta, kauas pois sen kauheasta yksinäisyydestä. Mutta Muumipeikko ei päässyt juoksemaan tiehensä. Hän ei aivan yksinkertaisesti kyennyt liikkumaan.” Molemmat ovat jähmettyneinä paikoillaan. Lopulta Muumipeikko pääsee kulkemaan takaperin. Muumipeikko palaa majakalle raskasmielisenä.

Muumipeikko herää joka yö kuun noustessa ja hänen on pakko mennä rannalle. Hän ei tiennyt, menikö hän Mörön vai merihevosten takia. Mörkö tuli joka yö lähemmäksi. Muumipeikko yritti karkottaa sitä - mutta turhaan. Muumipeikko pani palavan lyhdyn hiekkaan ja Mörkö tuli sitä tuijottamaan. Samalla Mörkö lauloi ja tanssi. Hiekka ryömi pois Mörön alta. Muumipeikon aukea ja oma asuinpaikka kokee mullistuksen. Mörkö on laahustellut lähistöllä ja kaikki puut ja pensaat kiskoivat juurensa, suorömi maan sisään ja muuttui kuruksi. Mörön jalanjalkien päällä ei kasvanut enää mitään. Kokonainen maisema joutui pois paikaltaan.

Muumipappa syyttää myllerryksestä merta. Hänen mielestään merellä on huono luonne. Hän selittää merelle, että sen pitäisi suojella saarta, sen sijaan että se mahtailee. Muumipappa ei ole selvillä Mörön osuudesta, sillä hän tutkii vain merta ja haluaa päästä siitä selville. Saari rauhoittuu kuitenkin Muumipeikon ja Mörön ystävyuden ansiosta. Kun Muumipeikko menee tapaamaan Mörköä kirjan viimeisessä luvussa, Mörkö alkoi laulaa. Hän oli iloinen ja tanssi. Se tassutteli sen jälkeen pois vapaaehtoisesti. Hiekka ei ollut enää jäässä. Saari palautui ennalleen. Möröstä ei puhuta mitään sen jälkeen.

Muumipeikon ja Mörön suhde kehittyi riippuvuudeksi, joka vapautti Mörön ikuisesta kylmyydestä. Voisi ajatella, että Muumipeikon yksinäisyys oli hänen mörkömäinen piirteensä. Hän pääsi yksilökehityksessään sen kanssa sopuun. Muumipeikko taltuttaa Mörön, Muumipappa meren ja Muumimamma kalastajan, joka saa majakan valon lopuksi syytymään.

Ninni - ongelmalapsi

Suurimman muodonmuutoksen, todellisen metamorfoosin, kokee Ninni. Jäätävän kylmä, ironinen täti on tehnyt hänet näkymättömäksi. Tuu-tikki tuo hänet sateella muumitaloon ja uskoo, että ystävällinen perhe auttaa Ninniä. Täti oli sitonut kulkusen hänen kaulaansa. Muumimamman ymmärtävässä hoidossa hän vapautuu pelostaan. Aamulla häneltä näkyy käpälät. Tosin Myyn nenäkäs puhe saa ne jälleen häipymään. Muumimamman rauhoittava puhe palauttaa ne. Muumimamma keksii monia keinoja, joilla hän rauhoittaa Ninniä: myönteinen suhtautuminen, uusi mekko ja lettinauha, kotilääke.

Mekosta Ninni ilahdutti niin, että alkoi puhua. Hän oppi leikkimään ja näyttämään tunteitaan. Muumimammasta tulee hänelle luottamusta herättävä aikuishahmo, muumipappaan hän pystyy suhtautumaan vihamielisesti. Muumipapan käsitys Ninnistä onkin: ”Tyhmin, hupsuin ja virheellisimmin kasvatettu lapsi, jonka milloinkaan olen nähnyt.

Pirjo-Maija Toivonen (1993) on tarkastellut muumeja intertekstuaalisuuden ja Jungin teorian kautta. Myös Carrollin kirjassa Liisan seikkailut ihmemaassa kissa muuttuu näkymättömäksi. Kollek-

tiivisen tiedostamattoman pelko on vallannut tytön täysin. Ninni muuttuu ”muumiperheen lämpimän huolehtivassa, avaran suvaitsevassa ja elämäniloisessa seurassa vähitellen näkyväksi, erityisesti Muumimamman ansiosta, ts. hän kokee jungilaisen eheytymisprosessin. Jungilaista kollektiivista tiedostamattomasta edustaa myös meri, jota vielä päätön lapsi pelkää ’heittäytymällä vatsalleen hiekkaan ja kitisemällä’. Lapsi saa päänsä eli eheytyy lopullisesti vasta oppiessaan myös suuttumaan.” Lopussa lapsi oppii myös nauramaan eli kokee kollektiivisen tiedostamattoman meren myönteisenä. (Toivonen 1993, 33-34.)

Ninni esiintyy vain nimikkokirjansa yhdessä kertomuksessa. Sarjan muissa osissa hänestä ei puhuta mitään. Hän ei myöskään kuulu perheen eikä sen ulkopuolisten puheenaiheisiin. Häntä kiinnostavammaksi lapsityypiksi tulee Muumilaakson marraskuussa homssu nimeltä Tuhto, joka on yksinäinen mutta viihtyy omissa oloissaan, lukee kirjoja ja kuljeskelee metsässä. Hän on toivottamassa muumiperhettä takaisin laaksoonsa.

Pikku Myy ja Nuuskamuikkunen

Pikku Myy pysyy ikuisesti pienenä ja tuittuisena. Majakkasaarella hän itsenäistyy samoin kuin Muumipeikko asumalla yksikseen. Hän näkee Muumipeikon ja Mörön tapaamisen mutta ei reagoi siihen sen kummemmin. Taikatalvessa hän on reippaimmillaan. Hän osaa pitää hauskaa omin päin. Hän on alusta lähtien itsenäinen tyyppi, joka ei koe kriisejä eikä pelkoja. Hän ei kaipaa kaltaistaan leikkiveria. Todellisuudessa hän on Muumipeikkoa vanhempi, koska hän syntyy jo Muumipapan nuoruusvuosien aikana (syntymä kerrotaan Muu-mipapan urotöissä). Myy edustaa järjen ääntä muumiperheen idealismin kontrastina (Sinisalo 1993).

Suurennuslasilla voi Myystä löytää jotain oppimista. Hän oppi pitämään suunsa kiinni. Hän ei kertonut vanhemmille Muumipeikon ja Mörön tapaamisista. Hän ei myöskään suuttanut kalastajaa, niin että tämä uskalsi jäädä nukkumaan majakkaan. Hän säilyy kuitenkin ikuisena lapsena. Hän ei ole säikähtänyt, vaikka on joutunut usein hengenvaaraan. Hänet löydetään ja pelastetaan Muumimamman ompelukorista. Elokuvaversiossa Muumilaakson tarinoita Myyn järkyttävien seikkailu on jäärouvan katseesta jäätyminen ja paletuminen kuoliaaksi, mistä Tuu-tikki ja Muumipeikko saavat hänet kuitenkin toipumaan - kirjassa tämä onnettomuus sattuu vain oravalle, ei Myylle. Elokuvaversiossa on enemmän dramatisointeja.

Nuuskamuikkunen pysyy tyyppinsä mukaisena. Hän on hyvä kontrasti Vilijonka-tyypeille ja hemuleille, jotka keräävät tavaroita. Nuuskamuikkunen esittää, että kaikki ”muuttuu vaikeaksi jos haluaa omistaa esineitä, kantaa niitä mukanaan ja pitää ominaan. Minä vain katselen niitä - ja kun lähdän tieheni, ovat ne minulla päässäni. Minusta se on hauskeempaa kuin matkalaukkujen raahaaminen.” Hän viihtyy vanhoissa vaatteissaan eikä halua uusia. Hän on luontoihminen ja kuuluu Muumilaakson kevääseen. Viimeisessä kirjassa hän on jälleen jättänyt ennen lähtöään kirjeen Muumipeikolle.

Nuuskamuikkunen on vaeltava soittaja ja kulkuri myönteisessä mielessä - hattivatit taas kuljeskelevat päämäärättömästi minne sattuu. Nuuskamuikkunen on myös kapinallinen. Hän on paennut vankilasta. Hän uskaltaa hävittää kieltoaulut. Hän on liallista järjestystä vastaan, sillä haluaa pysyä vapaana ja itsenäisenä. Nuuskamuikkunen muistuttaa Huckleberry Finniä. Hän on nuori kapinallinen. (Westin 1988, 146.)

Kirjan Mymmelillä (suomenruots. mymmla ’lempiä’) on paljon lapsia. Hänen lapsiaan ovat mm Pikku Myy ja Nuuskamuikkunen. Mymmeli edustaa hedelmällisyyttä. (Westin 1988, 212.)

Hemulit ja filosofi Piisamirotta

Hemuli pysyy myös aina hemulina vaikka voilla paistaisi. Kirjoissa tavataan ensimmäiseksi hyönteisiä keräävä hemuli, sen jälkeen postimerkkejä keräävä. Jälkimmäinen sanoo irti tuttavuuden Yksinäisten Vuorten hemulista. ”Hän ei voi kiinnostua mistään muusta kuin vanhoista perhosistaan. Maa voisi revetä

hänen allaan eikä hän huomaisi mitään.” Hemulit ovat androgyynejä (kaksineuvoinen, kaksisukuinen, mies+nainen): he ovat miehiä, jotka pukeutuvat hameeseen.

Naismaisempi hemuli esiintyy Muumipapan urotöissä. Hän on löytölasten kodin perustaja. Hän pesi lapsia useammin kuin antoi suukkoja. Hänellä on ”isot jalat eikä tippaakaan huumorintajua. - - Nenä on litteänpuoleinen ja tukka sekavaa töyhtöä. Hemuli ei tee ikinä mitään huvikseen vaan siksi, että se työ täytyy tehdä, ja hän selittää koko ajan toisille miten tämän olisi pitänyt menetellä ja ...” Hän tuotti papalle onnettoman lapsuuden, mistä voisi löytää syitä papan levottomuudelle ja kriisiherkkyydelle.

Muumipappa tulee vahingossa pelastaneeksi hemulin tädin Mörön kynsistä, kun hän on seilaa-massa Merenhuiskeella nuoruudenystäviensä kanssa. Hemuli alkaa heti siivota laivalla. Hän paheksui lasten kahvinjuontia ja ehdotti heille puuroa. Hän oli hyväntuulisena vielä pahempi kuin vihaisena. Tah-matassut, jotka inhoavat yksinäisyyttä, vievät hemulin. Hänestä tulee näiden kuningatar.

Myös Nuuskamuikkunen joutuu vaikeuksiin hemuleiden kanssa. Hänen kiusanaan ovat puiston-vartija ja puistotäti. Nujerretut lapset käyvät puistossa, joka on täynnä kieltotauluja. Nuuskamuikkunen repii ne irti ja Muumipeikko, Niiskuneiti ja Viliijaana polttavat ne juhannuskokkona.

Taikatalvessa Muumilaaksoon tulee iso hemuli, joka rakentaa lumitalon, ui joessa, hiihtää ja syö hilloa. Hän hermostuttaa Tuu-tikkia ja Muumipeikkoa. Heidän rauhansa on mennyt. He saavat hemu-lin kiinnostumaan Yksinäisistä Vuorista ja lähtemään sinne.

Näkymättömässä lapsessa on kertomus hemulista, joka rakasti hiljaisuutta. Hemuli oli töissä huvipuistossa, jossa hän nipsutti pääsylippuja ja toivoi pääsevänsä eläkkeelle. Silloin hän saisi tehdä kaikessa rauhassa juuri sitä, mitä hän halusi. Huvipuistossa työskentely ei merkinnyt, että elämän olisi ollut hirveän hauskaa. Hän oli köyhä. Ennen eläkeikää paikalle tuli luonnonkatastrofi, kahdeksan viikon sade, joka huuhteli huvipuiston ja sen laitteet. Myöhemmin niitä tuotiin hemulin puutarhaan ja siitä tuli hiljaisuuden puisto.

Muumilaakson marraskuussa hemulista kerrotaan paljon. ”Hän pysyi vain hemulina, joka aina pani parastaan saamatta koskaan asioita oikein kohdalleen.” Hän lähtee Muumilaaksoon ja odottaa saavansa kuistilla kuumaa kahvia. Siellä ei olekaan muistojen ystävällistä perhettä, mutta sinne on tullut monia muita olentoja. Heillä on kutsut, joilla hemuli esittää runon.

Kirjojen filosofi Piisamirotta pysyy omalaatuisena. ”Kotini on vain kolo, mutta minä viihdyn siellä. Tosin filosofeista on yhdentekevää viihtyykö hän vai ei.” Hän esiintyy vain kahdessa ensimmäisessä kirjassa. Hänen tilallaan omalaatuisena vanhuksena on Muumilaakson marraskuussa Ruttuvaari. Hän on kamalan vanha ja kärsii dementiasta. Hän ei muista edes omaa nimeään. Vanhus symbolisoi syksyä ja alkavaa talvea. Hänen varhaisemmista vaiheistaan ei kerrota.

Jungilaiset symbolit

Yksilön sisäistä muuttumista, konfliktin ratkaisemista ja eheytymistä eli jungilaisittain tietoisien ja tiedostamattoman yhdistymistä ja tasapainon löytämistä on varsinkin psykologisessa romaanissa Muumi-pappa ja meri. Torsten Rönnerstrand (1992) on havainnut, että Muumipapan asenne merta kohtaan muuttuu ja sitä voidaan verrata yksilöllistymisprosessin aikaiseen muuttuvaan suhteeseen tiedostamattomaan. Alussa muumipapalla ei ole kontaktia oikeaan mereen. Kotilaiturin aallot olivat jotain muuta kuin suuressa meressä. Muumipappa ei ole yksilöllistymiskehityksessään päässyt vielä tiedostamattoman uudelleen yhdistymiseen. Muumipappa kokee itsensä tarpeettomaksi, elämällä ei ole hänelle merkitystä. Muumipappa lähtee purjehtimaan yöllä. Siinä on arkkityyppinen symboli. Suhde mereen pysyy kampa-pailuna. Muumipappa saa onkeensa vain rojua. Hän kokee, että meri on ilkeä häntä kohtaan. Tiedosta-maton koetaan uhkaavaksi niin kauan kuin siihen suhtaudutaan älyllisesti. Älyllisyys ilmenee muumipa-pan suhteesta, kun hän sanoo: ”Ideana on löytää meren salaiset lait. Minun täytyy ymmärtää sitä, jotta voisin pitää siitä.”

Muumipeikko ratkaisee ongelman. Hän selittää isälleen, että merellä ei ole mitään systeemiä ja että sitä ei voi ymmärtää älyllisin termein. Tämä oivallus muuttaa Muumipapan suhteen. Siitä lähtien merestä tulee positiivinen. Se antaa lahjoja eikä toimi enää vastustajana. Lahjojen antaminen symboloi tiedostamattoman positiivisten ja luovien voimien integrointia, mikä on yksilöllistymisprosessin tavoite. Jotta sen saavuttaisi, yksilön on kuunneltava ja herätettävä eloon itsessään oleva lapsi.

Toiseksi viimeisessä luvussa muumipappa sanoo, että meri on hyvä vihollinen. Meri lahjoittaa

hänelle laatikollisen viskiä. - Alkoholi symbolisoi Jungilla tiedostamattoman elinvoimaista arkkityyp-
piä (vrt. jumalanpalveluksen viini ja alkemistien alkoholin käyttö kullan valmistuksessa). Muumipapan
suhde mereen tulee yhä paremmaksi. Viimeisessä luvussa se ei ole enää vihollinen. Siitä on tullut keskus-
telukumppani. Hän keskusteli meren kanssa yhtä vapaasti kuin esi-isät. - Viittaus esi-isiin tuo mieleen
kollektiivisen tiedostamattoman. Jung esittää, että identifioituminen esi-isiin voidaan tulkita symboliksi
sille, että tiedostamaton integroituu persoonallisuuteen. (Rönnerstrand 1992, 96-102.)

Mörkö on arkkityyppinen varjo. Se edustaa egon attribuutteja ja ominaisuuksia, joista se itse
tietää hyvin vähän tai ei mitään. Se voi koostua myös kollektiivisista tekijöistä. Se edustaa varjopuolia,
jotka on helppo huomata toisissa mutta jotka haluaa kieltää itseltään. Varjon kaksi hahmoa ovat vallan-
himo ja seksuaalisuus. Onko varjo ystävämme vai vihollisemme, riippuu meistä itsestämme. Varjo ei ole
välttämättä vain vastustaja. Sitä voi verrata ihmiseen, jonka kanssa on asuttava. Välillä on annettava
periksi, välillä oltava vastaan. Varjosta tulee vihollinen, jos sitä ei huomata tai ei ymmärretä. (v. Franz
1981, 168-173.) Muumipeikko ratkaisee konfliktinsa Mörön kanssa. Muumipapan konfliktin kohde meri
edustaa hänen animaansa (miehessä olevaa naista) ja Muumimamman konfliktin kohde kalastaja edus-
taa hänen animustaan (naisessa olevaa miestä).

Kun ihminen on riittävän kauan taistellut animansa tai animuksensa kanssa, niin että hän saa
siihen etäisyyttä eikä enää identifioitu siihen, piilotajunta muuttaa luonnettaan ja osoittaa uutta symbo-
limuotoa, joka on psyyken sisin osa Itse. Naisen unelmissa se on suuri, väkevä naishahmo, papitar, noita,
maaäiti tai rakkauden/luonnon jumalatar. Miehellä se on miespuolinen mestari, guru, vanha mies, luon-
to-olento tai Jumala. Se voi olla myös kivi, jalokivi tai muistopatsas. (v. Franz 1981, 196-208.) Muumi-
pappa ja meri -kirjassa se voisi olla majakan valo, joka syttyy lopussa.

Pirjo-Maija Toivonen (1993) on analysoinut Taikurin hatun rubiinia junglaisittain. Kuningas-
rubiini on ”merkki aidosta ja täysipainoisesta inhimillisestä olemassaolosta”. Kirjassa sanotaan, että
muumit näkivät rubiinin loisteessa ’kaiken kauneimman, rohkeimman ja hienoimman, mitä he halusivat
ajatella ja kokea uudelleen’. Se merkitsi Muumipeikolle yöllistä vaellusta Nuuskamuikkusen kanssa ja
Muumimammalle makaamista auringonpaisteesta lämpöisellä hiekalla.

Lähteet

- Aejmelaeus, S. 1994. Kun lamput syttyvät. Tove Jansson ja muumi- maailma. Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutin julkaisuja 18.
- Ahola, S. 1989. Vieraana tällä tähdellä. Hedelmällistä muukalaisuutta – Tove Jansson. Teoksessa Nevala, M.-L. (toim.) "Sain roolin johon en mahdu" Suomalaisen naiskirjallisuuden linjoja. Keuruu: Otava, 518–526.
- Bode, A. 1994. Tarkasti ja taiteellisesti – Muumikirjojen slaavin- ja saksankielisistä käännoksistä. Esitelmä Tove Jansson -konferenssissa 10.8. Tampereella.
- Bäckström, L. 1959. Under välfärdens yta. Litterärt under femtiotalet. Örebro: Rabén & Sjögren.
- Bäckström, L. 1994. Janssonin kirjeistä ja omaehtoisen elämisen ihanteesta. Esitelmä Tove Jansson -konferenssissa 9.8. Tampereella.
- v. Franz, M.-L. 1981. Individuationsprocessen. Teoksessa Jung, C. G. ja muut, Människan och hennes symboler. London: Aldus Books, 158–229.
- Heinonen, R. E. 1994. Muumit ja etiikka. Esitelmä Tove Janssonin konferenssin loppuseminaarissa Naantalissa 11.8.
- Holländer, T. 1983. Från idyll till avidyll. Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutin julkaisuja 4.
- Huse, N. 1991. Tasaveroiset vastustajat elämä ja muumit. Onnimanni 4, 26–32.
- Huse, N. 1994. Muistin irrationaalinen ylijäämä: Tove Jansson ja vanhenemisen eetos. Esitelmä Tove Jansson -konferenssissa 9.8. Tampereella.
- Jansson, T. 1994. Vastauksia lehdistön kysymyksiin 7.8. Tampereella Tove Janssonin konferenssissa.
- Klingberg, G. 1970. Barn- och ungdomslitteraturen. Stockholm: Natur och Kultur.
- Niemi, J. 1993. Muumilaakson moderni maailma. Onnimanni 1, 20–26.
- Peltonen, L. 1993. Tieteis- ja fantasiakirjallisuus myyttien käyttäjänä. Aikakauskirja Äidinkielen opetustiede 13-14, 4–13.
- Rönnerstrand, T. 1992. Barn- och ungdomslitteraturen ur jungianskt perspektiv. Teoksessa Nikolajeva, M. (toim.) Modern litteraturteori och metod i barnlitteraturforskningen. Centrum för barnkulturforskning vid Stockholms universitet, 75–112.
- Salonen, K. 1982. Jansson, Tove. Teoksessa Blinnikka, V. Salonen, K. & Vaijärvi, K. (toim.) Suomalaisia lasten- ja nuortenkirjailijoita III. Pieksämäki: Suomen kirjastoseura.
- Sarmavuori, Katri (1995) Lukijatutkimuksia muumiteksteistä. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisusarja C:4.
- Sinisalo, J. 1993. Muumit ja fantasia. Aikakauskirja Äidinkielen opetustiede 13-14, 55–58.
- Takahashi, S. 1994. Persoonallisuuden kukka – vieraantuminen ja vapautuminen muumitarinoissa. Esitelmä Tove Jansson -konferenssissa 9.8. Tampereella.
- Takala, H. 1989. Tove Janssonin muumikirjojen päähenkilön kasvu. Kirjojen erilaiset elämäntavat ja -mallit ja kirjailijan oma lapsuus. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen syventävien opintojen tutkielma.
- Toivonen, P.-M. 1993. Ihmesatu fantasiakirjallisuuden intertekstinä – näkökulma luetun ymmärtämisen tekstienvälisyyteen. Aikakauskirja Äidinkielen opetustiede 13-14, 26–36.

- Vaijärvi, K. 1991. Olen muumifriikki. Tyyris Tyllerö 1, 15–22.
- Valle Ellingsen, I. 1994. Tove Jansson's moomin world. From idyl to models for real life. Tove Jansson -konferenssissa pidetty esitelmä 9.8. Tampereella.
- Westin, B. 1988. Familjen i dalen. Tove Janssons muminvärld. Stockholm: Bonniers.
- Ørjasaeter, T. 1987. Tove Jansson muumilaakson luoja. Porvoo: WSOY.
- Westin, B.. 2008. Tove Jansson. Sanat, kuvat, elämä. Suomentaja Jaana Nikula. Helsinki: Schildts.

Verkkolähde

([http://fi.wikipedia.org/wiki/Tove_Jansson.](http://fi.wikipedia.org/wiki/Tove_Jansson))

Muuta kirjallisuutta

- Hakala, M.-A. 1995. ELANA- ja VILKKA-strategiat muumitekstien apuna – prosessilukemiskokeilu 2. luokalla. Turun yliopiston Turun opettajankolotuslaitoksen pro gradu -tutkielma.
- Happonen, S. 2007. Vilijonkka ikkunassa: Tove Janssonin muumiteosten kuva, sana ja liike. Helsinki: WSOY.
- Hietanen, P. 1994. Prosessilukemistutkimus Tove Janssonin kertomuksesta Näkymätön lapsi. Piikkiön yläasteen 7.- ja 9.-luokkalaiset kaunokirjallisen tekstin analysoijina. Turun yliopiston Turun opettajankolotuslaitoksen Äidinkielen opetustieteen seminaariesitelmä 26.4.1994.
- Juhola, Kati & Mantela, Jaana. 1995. Prosessilukututkimus Tove Janssonin novellista Kevätlaulu. Vaarniemen yläasteen 7.- ja 9.-luokkalaiset kaunokirjallisen tekstin analysoijina. Turun yliopiston Äidinkielen opetustieteen seminaariesitelmä.
- Kruskopf, E. 1992. Kuvataiteilija Tove Jansson. Helsinki: WSOY.
- Laajarinne, J. 2009. Muumit ja olemisen arvoitus. Jyväskylä: Atena.
- Leppämäki, Piia & Näsänen, Katja. 1995. Prosessilukututkimus Tove Janssonin kertomuksesta Maailman viimeinen lohikäärme. Paraislaiset- ja kyröläiset oppilaat kertomuksen tulkitsijoina. Turun yliopiston Äidinkielen opetustieteen seminaariesitelmä.
- Ojanen, A. 1990. Muumihahmojen kehitys Tove Janssonin saduissa. Turun yliopiston yleisen kirjallisuustieteen pro gradu -tutkielma.
- Sadun saaret. 2003. Tampere: Tampereen taidemuseon Muumilaakso. Hämeenlinna: Kristo.
- Sarmavuori, K. 1994. Muumikirjojen tuntemus on yleissivistystä. Muumiboomista onnelliseksi lukijaksi. Turun Sanomat 11.8.94.
- Saukkola, Mirva (1992) Matkalla muumilaaksoon. Tyyris Tyllerö 3, 33–34.
- Svensson, H. (toim.) 2004. Toven matkassa. Muistoja Tove Janssonista. Helsinki: WSOY.
- Syrjänen, M.-L. 1994. Yhdeksäsluokkalaisen suhtautuminen muumeihin ja muumitarinoihin. Turun yliopiston Turun opettajankolotuslaitoksen Äidinkielen opetustieteen seminaariesitelmä.
- Takala, H. 1989. Tove Janssonin muumikirjojen päähenkilön kasvu. Kirjojen erilaiset elämäntavat ja -mallit ja kirjailijan oma lapsuus. Helsingin yliopiston opettajankolotuslaitoksen syventävien opintojen tutkielma.
- Tomberg, Marja (1995) Meri-Porin lukion 3B-luokan suhtautuminen muumeihin. Turun yliopiston Äidinkielen opetustieteen seminaariesitelmä.

Valle Ellingsen, I. 1994. Tove Jansson's moomin world. From idyl to models for real life. Tove Jansson -konferenssissa pidetty esitelmä 9.8. Tampereella.

Westin, B. 2008. Tove Jansson. Sanat, kuvat, elämä. Suomentaja Jaana Nikula. Schildts.

Ørjasaeter, T. 1987. Tove Jansson muumilaakson luoja. Porvoo: WSOY.

Verkkolähteitä

http://fi.wikipedia.org/wiki/Tove_Jansson

<http://artikkelihaku.kansallisbiografia.fi/artikkeli/1395/> (Suvi Ahola)

<http://www.wsoy.fi/index.jsp?c=/author&id=51>

http://muumitalo.wikia.com/wiki/Tove_Jansson

<http://www.tkukoulu.fi/~vasara/taletree/tovejansson.htm>

<http://www.kaapeli.fi/~sarjaks/seur/puup/puup80.html>

http://nimikot.nettisivut.fi/jasenseurat/tove_jansson-seura_ry/

http://www.unikankare.net/kirjoitukset/vk_tove_jansson_in_memoriam_010701.html

<http://www.tovejanssonseura.fi>